

O PUBLIKACJI

Treść tej publikacji jest maksymalnie skompresowana, dlatego musieliśmy pominąć wiele ważnych informacji, a opisy uprościć. Z łatwością jednak dowiesz się więcej z wielu innych źródeł dokumentujących bogactwo przyrodnicze i zagrożenia dla Puszczy.

Polecamy:

- Gutowski i inni (2004) Drugie życie drzewa. Wyd. WWF Polska, Hajnówka.
- Wesołowski i inni (2005) Effects of forest management... Acta Ornithol. 40, 53-60.
- Wesołowski (2005) Virtual Conservation: How the European Union... Conserv. Biol. 19, 1349-1358.
- Czeszczewik, Walankiewicz (2006) Logging affects the white-backed... Ann. Zool. Fenn. 43, 221-227.
- Wesołowski i inni (2015) 40 years of breeding bird community... Acta Ornithol. 50, 95-120.
- Wesołowski i inni (2016) Spór o przyszłość Puszczy Białowieskiej... Chrońmy Przyr. Ojcz. 72, 83-99.
- Thorn i inni (2017) Impacts of salvage logging on biodiversity... J. Appl. Ecol. (w druku)

rysunki: Maria Przyszychowska
zdjęcia: Rafał Kowalczyk
projekt graficzny: Aga de Las

Puszcza Białowieska, 2017

O AUTORACH

Jestem profesorem nadzwyczajnym oraz dyrektorem Instytutu Biologii Ssaków PAN w Białowieży. Od 25 lat mieszkam i pracuję w Puszczy Białowieskiej. Z wykształcenia jestem leśnikiem, absolwentem Technikum Leśnego i Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie. Od wielu lat badam historię i ekologię żubra. Fotografuję przyrodę, aktywnie włączam się w życie miejscowej społeczności.

dr hab. Rafał Kowalczyk

Jestem profesorem i dyrektorem Instytutu Zoologii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Zajmuję się naukowymi podstawami ochrony przyrody i wpływem zmian klimatycznych na różnorodność biologiczną. Bardzo lubię wiejskie życie, oraz tradycyjne pasterstwo i wina Środkowej Europy.

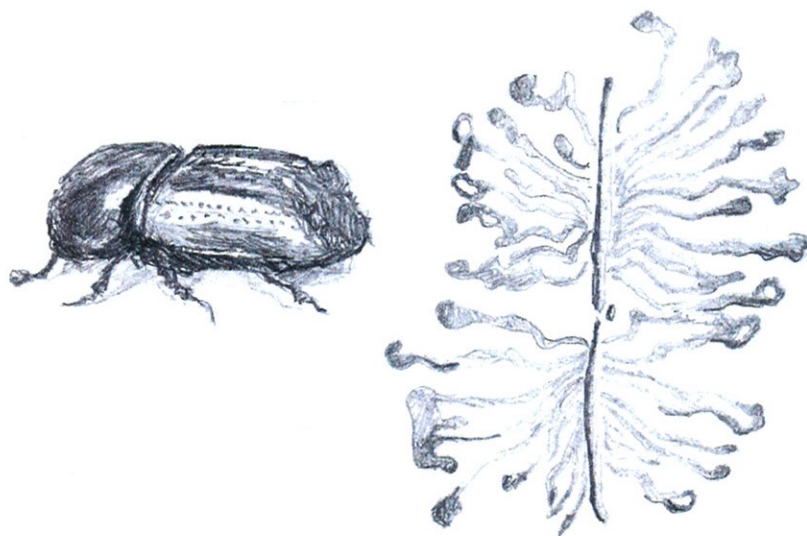
prof. dr hab. Piotr Tryjanowski

Jestem doktorem biologii, pracuję na Uniwersytecie Rolniczym w Uppsali (Szwecja) oraz w krakowskim Instytucie Ochrony Przyrody PAN. Zajmuję się naukowymi podstawami ochrony przyrody: wpływem gospodarczego użytkowania lasu na bioróżnorodność, oraz ochroną ptaków w krajobrazie rolniczym. Poza nauką, fotografuję zwierzęta, dużo czytam o idei wolnego rynku.

dr Michał Żmihorski

O KORNIKU

"Kornik drukarz" rys. Maria Przyszchowska

1. Dlaczego Puszcza Białowieska jest cenna?

- znaczne jej fragmenty są prawie nietknięte siekierą, jest tu dużo starych drzew i występują rzadkie gatunki, a ekosystem jest kształtowany przez czynniki naturalne, niemal tak jak tysiące lat temu. To jedyne takie miejsce w Europie, dlatego przyrodnicy na zachodzie znają ten las i bardzo nam go zazdroszczą. 17% polskiej części Puszczy to Białowiecki Park Narodowy.

2. Co to jest kornik?

- pełna nazwa to kornik drukarz (*Ips typographus*). To 5-cio milimetrový chrząszcz. Potrafi latać i rozwija się w świerkach.

3. Jak kornik zabija świerki?

- atakuje niemal wyłącznie osłabione drzewa. Przegryza się przez korę i składa jaja, wykluwające się z nich larwy żerują niszcząc tkanki drzewa. Drzewo się broni produkując żywicę, ale jeśli korników jest dużo - zamiera.

4. Czy wcześniej nie było kornika w Puszczy?

- kornik jest tu od tysięcy lat i jego obecność jest całkowicie naturalna. W ciągu ostatnich 100 lat obserwowano kilka większych jego pojawów (gradacji). Ale każdorazowo zabija tylko część świerków i nie zagraża stabilności Puszczy.

5. Dlaczego mamy gradację kornika w Puszczy?

- jest ona zjawiskiem naturalnym, ale sprzyja jej gospodarcza działalność leśników, którzy latami wycinali drzewa liściaste i sadzili świerki. Dodatkowo przez dziesięciolecia odwadniano Puszcę (także na Białorusi) żeby łatwiej prowadzić gospodarkę leśną, co osłabiło świerki mające płaski system korzeniowy. W efekcie pojawiło się dużo świerków w gorszej kondycji - to raj dla kornika, stąd gradacja.

6. Czy kornik jest szkodnikiem?

- w lasach gospodarczych kornika traktuje się jak szkodnika, bo zagraża produkcji drewna, więc się z nim walczy. W tym celu trzeba wyciąć minimum 80% zaatakowanych drzew i wywieźć je z lasu, zanim kornik zdąży z nich wylecieć i zaatakować kolejne.

7. A jaka jest rola kornika w Puszczy Białowieskiej?

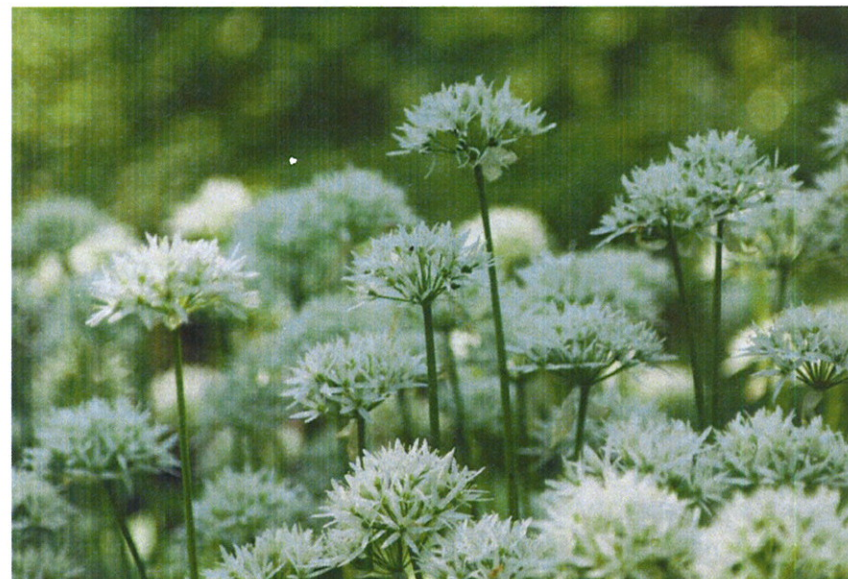
- zupełnie inna: nie jest szkodnikiem lecz naturalnym elementem, ułatwiającym zmiany lasu, wynikające ze zmian klimatu. W Puszczy jest więcej świerków niż być powinno, więc część prędzej czy później musi zginąć. Kornik usuwa ich nadmiar naprawiając błędy leśników i zostawia te najlepiej dostosowane. Zatem walka z kornikiem nie tylko nie jest potrzebna, ale wręcz szkodzi Puszczy.

8. Czy wycięcie zaatakowanych drzew ograniczy gradację kornika?

- to zupełnie nierealne w przypadku Puszczy. Kornik ma 5 milimetrów i potrafi latać, las jest ogromny, a świerki rozrzucone po całym obszarze. Więc nie da się znaleźć wszystkich zaatakowanych drzew w odpowiednim czasie, a wycinanie jedynie części nie ma sensu. Poza tym, część świerków rośnie na Białorusi i w Parku Narodowym (to 2/3 Puszczy), a tam nie da się ich wyciąć. Więc metoda wycinania świerków skazana jest na porażkę i leśnicy to nieoficjalnie przyznają. Poza tym jest to metoda bardzo szkodliwa przyrodniczo.

9. Dlaczego wycinka jest szkodliwa?

- bo to kuracja gorsza od choroby. Wycinki robi się wiosną i latem, gdy w całym lesie jest dużo młodych zwierząt (np. piskląt w dziuplach suchych świerków) są one masowo zabijane przez maszyny dokonujące wycinek, rozjeżdżane

traktorami. Te, które nie zginą, uciekają płoszone hałasem, obecnością pojazdów wywożących drewno. O ile możemy to tolerować w zwykłych lasach gospodarczych, o tyle w Puszczy Białowieskiej w żadnym wypadku, bo występuje tu wiele skrajnie rzadkich i chronionych gatunków. Tym bardziej, że nie ma takiej potrzeby - patrz punkt 7.

10. Dlaczego leśnicy chcą wycinać zaatakowane świerki?

- po pierwsze, wycinają zaatakowane przez kornika świerki, bo chcą ograniczyć jego gradację, jak robią to w lasach gospodarczych, nawet jeśli miałyby to zaszkodzić rzadkim gatunkom i skutkować utratą bioróżnorodności Puszczy. Po drugie, wycinają suche świerki, aby sprzedać pozyskane w ten sposób drewno. Mówią też, że ze względów bezpieczeństwa - ale dziwne, że tną akurat te w głębi lasu, a nie wycięli suchych świerków stojących w skrajni drogi nr 685 przy wyjeździe z Hajnówki w kierunku Białowieży.

11. Kornik zabija wszystkie drzewa i powstanie step.

- kornik zasiedla starsze świerki, nie atakuje nigdy drzew liściastych i świerków młodych. Po drugie, Puszcza sobie świetnie radzi bez naszej pomocy i na miejsce każdego suchego świerka błyskawicznie pojawia się wiele młodych drzew. W glebie znajdują się miliardy nasion, które czekają, aż zwolni się miejsce "na górze". Gdy jakieś dorosłe drzewo zamiera, nasiona od razu kiełkują, a po kilkunastu latach drzewka osiągają 10 metrów wysokości. W Puszczy, w miejscach obumarłych świerków samoistnie odnawia się las. Nie dzieje się tak jednak gdy jeżdżą po nim ciężkie maszyny, one niszczą młode drzewka.

12. Leśnicy jednak wycinają suche świerki ...

- tak, wycinają (około 500 dziennie) i tym działaniem pomagają kornikowi! Gdy kornik zabije drzewo, opuszcza je. Nie ma sensu go wycinać. Ale w tym suchym drzewie rozmnaża się tysiące organizmów, w tym wrogowie kornika, którzy potem na niego polują. Gdyby leśnicy naprawdę chcieli walczyć z kornikiem, nie tknęliby żadnego suchego świerka, bo to jak podkładanie nogi policjantowi, który goni złodzieja. Tymczasem wycinają ich tysiące! Po co? Jeśli nie wiadomo o co chodzi, to ... sami ich zapytajcie.

13. Suche świerki są niebezpieczne dla ludzi.

- ale znacznie mniej niż strome zbocza w Tatrach. Suchy świerk może stać wiele lat, w końcu jednak się przewróci, dlatego w czasie silnego wiatru ograniczany jest ruch turystyczny w Puszczy. W Białowieckim Parku Narodowym, gdzie jest jeszcze więcej martwych drzew i tysiące turystów, to działa: nikt nie ucierpiał od kilkudziesięciu lat. Poza tym, suche świerki blisko domów i dróg można ściąć dla bezpieczeństwa ludzi, nikt nie będzie protestował bo przyrodnicy są rozsądni. Lecz nie ma powodu aby wycinać tysiące suchych drzew w głębi lasu i wywozić je do tartaków, to nie ma nic wspólnego z bezpieczeństwem. Takie działanie jest związane z zarabianiem pieniędzy oraz niszczeniem różnorodności biologicznej!

14. Ekolodzy blokowali wycięcie pierwszych zaatakowanych świerków kilka lat temu, stąd inwazja kornika.

- leśnicy około dwukrotnie zwiększyli ilość posadzonego świerka w gospodarczej części Puszczy, to musiało doprowadzić do obecnej gradacji kornika. Wycięcie tych lub innych drzew nic by nie zmieniło - gradacji nie dało się zapobiec. Jest to zjawisko naturalne i pożądane.

15. Puszcza wygląda jak cmentarzysko, tyle tu martwych drzew.

- korniki zabiły ok. 8% drzew, nic więc nie zagraża Puszczy jako całości. Nasze wyobrażenia o prawdziwym lesie są fałszywe, bo znamy głównie lasy gospodarcze, a tam martwe drzewa są szybko usuwane. Ale w prawdziwej Puszczy jest ich dużo. I bardzo dobrze, są one niezwykle ważne - powstają w nich dziuple dające schronienie ptakom i nietoperzom, w martwym drewnie żyją bezkręgowce, grzyby, itd. Właśnie dlatego w Puszczy Białowieskiej mamy tyle rzadkich gatunków.

16. Przykład Lasu Bawarskiego pokazuje, że trzeba ciąć.

- Las ten jest doskonałym przykładem na nieskuteczność działań leśników. Najpierw sztucznie nasadzono tam świerki, więc zabił je kornik, ale obecnie zaczął rosnąć tam prawdziwy las, bez ingerencji ludzkiej. Natura sama sobie dała radę. Znamy badaczy z Lasu Bawarskiego, podpisali oni apel o ochronę Puszczy Białowieskiej.

17. Co zatem należy zrobić?

- zostawić Puszcę w spokoju, prowadzić monitoring oraz badania. Największym zagrożeniem dla niej jest ingerencja człowieka. Kornik zabija jeszcze trochę świerków, potem zmniejszy swoją liczebność, a Puszcza będzie w znacznie lepszym stanie, niż po masowych wycinkach. Martwe świerki z czasem się rozłożą, a ich miejsce zajmą młode drzewa, również świerki, które licznie się pojawiają, i sytuacja się ustabilizuje. Najlepszym rozwiązaniem dla całej polskiej części Puszczy jest, aby stała się ona otwartym dla ludzi Parkiem Narodowym.

"Puszcza Białowieska" fot. Rafał Kowalczyk

O LEŚNIKACH I EKOLOGACH

"Wejście do obszaru ochrony ścisłej BPN" rys. Maria Przyszchowska

18. Jakie są strony w tym sporze?

- przeciwko wycinkom jest część lokalnych mieszkańców, niemal cały świat naukowy, organizacje pozarządowe chroniące przyrodę. Także część leśników, którzy rozumieją, że wycinki są bez sensu. Pozostali leśnicy, głównie ci na wysokich stanowiskach, popierają wycinki, a także minister środowiska i nieliczni naukowcy (na ogół związani z Lasami Państwowymi) oraz część ludności lokalnej, niedoceniającej potencjału turystycznego Puszczy.

19. Kto zyskuje, a kto traci na całej awanturze?

- lokalna ludność traci dochody z turystyki, nauka traci możliwość badania naturalnych procesów. Wizerunkowo bardzo tracą zwykli leśnicy, są postrzegani jako bezmyślni dewastatorzy Puszczy - złe decyzje podejmowane przez ich zwierzchników odbijają się na nich. Traci też całe społeczeństwo, bo Puszcza to nasze wspólne dobro. Natomiast wąskie grupy związane z Lasami Państwowymi, zajmujące się wyrębem i obrotem drewnem, mogą na wycinkach zyskiwać finansowo: po drewno do Puszczy przyjeżdżają nabywcy z drugiego końca Polski.

20. Cała lokalna ludność domaga się wycinek.

- nieprawda. Ogromna część lokalnej ludności żyje z turystyki (np. sprawdź w StreetView jak dużo jest kwater turystycznych w Białowieży), bo Puszcę odwiedza mnóstwo ludzi. Ale nie po to aby podziwiać stosy wyciętych drzew, warkot pił albo defiladę ciągników wlokących pnie po leśnych drogach. Poza tym, gdy leśnicy już wytną stare drzewa i posadzą młode w rządach, to Puszcza nie będzie atrakcyjna dla turystów. Zatem wycinki obniżają ruch turystyczny, co budzi sprzeciw mieszkańców. Co więcej, ochrona Puszczy tworzy wiele miejsc pracy w usługach

i turystyce, a jeden hotel zatrudnia tylu ludzi, ile trzy puszczańskie nadleśnictwa. Dochody z turystyki to 71 mln zł/rok (tylko obserwatorzy ptaków zostawiają >30 mln zł) dochód ze sprzedaży drewna to jedyne 0,5 mln zł, a puszczańskie nadleśnictwa przynoszą starty i wymagają dotowania (>20 mln zł w 2016 r.)

21. Ludności brakuje drewna przez ograniczenia w wycince.

- lokalna ludność ma problem z kupnem drewna, bo leśnicy sprzedają je zewnętrznym odbiorcom. Ochrona Puszczy nie oznacza zakazu wycinania, przeciwnie - przyrodniczo mniej cenna część Puszczy powinna zapewniać drewno na lokalne potrzeby.

22. Ekolodzy chcą zamknięcia Puszczy.

- przeciwnie: to ekolodzy organizują spacer po Puszczy, zapraszają do jej odwiedzania. Prowadzą też edukację przyrodniczą, a naukowcy upowszechniają wiedzę o Puszczy. Tymczasem Lasy Państwowe ustanowiły całkowity zakaz wstępu do znacznej części Puszczy, nawet tam gdzie nie ma martwych drzew. To doprowadziło do protestów lokalnej ludności, żyjącej z turystyki.

23. Zakaz wycinek w Puszczy to pomysł lewaków.

- większość naukowców będących zdecydowanymi przeciwnikami wycinek nie ma nic wspólnego z ideologią lewicową, a ochrona ojczystej przyrody to forma patriotyzmu. Zresztą ideologia nie ma tu nic do rzeczy - czy idąc do stomatologa zastanawiasz się nad jego poglądami? Tu ważne są fakty i wiedza naukowa, a argument ideologiczny wskazuje na brak innych.

"Puszcza Białowieńska" fot. Rafał Kowalczyk

24. W Białowieży protestują tylko eko-oszołomy bez żadnej wiedzy.

- jeżeli czytasz lub słyszysz taką opinię, są dwie możliwości: jej autor dał się oszukać, albo sam oszukuje. Przeciwno wycinkom protestuje prawie cały polski świat naukowy. Polscy naukowcy z Polskiej Akademii Nauk i najlepszych uczelni, od kilkudziesięciu lat badający przyrodę Puszczy, są przeciwni wycinkom, bo wiedzą jak są szkodliwe. Również eksperci spoza Polski są zgodni, że nie należy wycinać świerków. Protestują też organizacje pozarządowe, blokując ciężki sprzęt, gdy zaczynają się wycinki najcenniejszych fragmentów i głównie one przebijają się do mediów. Protestują też tysiące zwykłych ludzi, w tym z zagranicy.

25. Eksperci od ochrony przyrody mówią, by zwalczać kornika.

- a potrafisz wymienić choć jednego z imienia i nazwiska? Nie, bo to kolejny mit. Niektórzy naukowcy związani z przemysłem drzewnym, na przykład zajmujący się pilarkami, są zwolennikami zwalczania kornika. Ale w żadnym razie nie są ekspertami od ochrony przyrody. Niemal wszyscy liczący się naukowcy zajmujący się ochroną przyrody (ci, prowadzący własne badania oraz publikujący prace naukowe w cenionych anglojęzycznych czasopismach) są przeciwni wycinaniu świerków.

26. Leśnicy wiedzą najlepiej, co robić w Puszczy.

- unikatowość Puszczy polega właśnie na braku ingerencji leśników. Leśnicy szkolą się jak gospodarować lasem, by produkować dobrej jakości surowiec drzewny. Ale na ochronie przyrody znają się mniej niż naukowcy, bo edukacja leśników jest ukierunkowana na produkcję. Zatem to naukowcy mają odpowiednie kompetencje by decydować

"Puszcza Białowieża" fot. Rafał Kowalczyk

jak chronić Puszczę, nie leśnicy. To przede wszystkim naukowcy prowadzą w Puszczy badania, na przykład monitoring ptaków od 40 lat. Znasz takie badania prowadzone przez leśników?

27. Leśnicy muszą zwalczać kornika, bo takie są przepisy.

- takie są przepisy w lasach gospodarczych. Zatem dlaczego nie chcą rozszerzenia Parku Narodowego na całą Puszczę? Żalą się, że muszą ciąć, a równocześnie sprzeciwiają się rozwiązaniu, które ten obowiązek z nich zdejmie. Podejrzane, prawda? Zróbmy na obszarze całej Puszczy Białowieskiej otwarty dla ludzi park narodowy, a problem zniknie - naukowcy, przyrodnicy i 3/4 Polaków jest ZA.

28. Czym jest obiekt UNESCO i dlaczego jest problemem?

- Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO to obiekty najcenniejsze w skali świata. Puszcza jest jedynym w Polsce obiektem przyrodniczym z tej listy. To dla nas wyróżnienie, podkreślające wyjątkowość Puszczy, z którego jesteśmy dumni. Jednak masowe wycinanie drzew w Puszczy jest całkowicie sprzeczne z zasadami ochrony obiektów UNESCO, rodzi też konflikty z Komisją Europejską.

29. Cały konflikt jest polityczny.

- każdy konflikt w Polsce, jeżeli jest dostatecznie medialny, staje się polityczny. Także tutaj, z obu stron pojawiają się politycy, próbujący zyskać przy okazji trochę sympatii wyborców. Nas jednak polityka nie interesuje i robimy to, za co płaci nam polski podatnik, czyli prowadzimy badania i informujemy o stanie faktycznym, zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą.

30. Komu powinno się wierzyć w tym sporze?

- zachęcamy do ograniczonego zaufania w sprawach Puszczy, bo Internet jest pełny domorosłych ekspertów i ludzi naiwnie powtarzających zasłyszane kłamstwa. Zawsze sprawdzaj kompetencje wypowiadających się o Puszczy (nasze również). Słuchaj naukowców, którzy potrafią podeprzeć swoje zdanie wynikami badań i nie mają innego interesu poza ochroną Puszczy - my nie sprzedajemy drewna, ani nie zarabiamy na turystyce.

"Puszcza Białowieska" fot. Rafał Kowalczyk